RAADSINFORMATIEBRIEF

VAN HET COLLEGE VAN B&W
VOOR de gemeenteraad
CC
DATUM 26 november 2024
ONDERWERP Frauderisico-analyse 2024

Beste meneer, mevrouw,

Het college heeft de frauderisico-analyse 2024 vastgesteld. De analyse is reeds aan de auditcommissie gepresenteerd en is in de bijlage van deze brief opgenomen. Hiermee geeft het college invulling aan een motie van de raad (M23-056) en een toezegging van het college (T23-095).

Uit de analyse blijkt dat de risico's met betrekking tot inkopen en aanbesteden na beheersmaatregelen nog als hoog, maar wel lager dan zonder beheersmaatregelen, worden ingeschat. Binnen de organisatie wordt gewerkt aan het optimaliseren van deze beheersmaatregelen.

Concreet wordt er momenteel gewerkt aan:

- Het optimaliseren van het zaakgericht werken en het nog verder inbouwen van inkoopformats en voorwaarden binnen het zaaksysteem.
- Het intensiveren van controles achteraf (*spendanalyse*) en de uitkomsten inzetten om risico’s vooraf beter in te schatten.
- Het invoeren van een verplichtingenadministratie.

Er wordt gezocht naar maatregelen die een werkbare situatie niet te veel in de weg staan. Er is dus ook sprake van een zekere mate van risicobereidheid. De verwachting is dat het risico op fraude bij inkoop en aanbesteding door deze maatregelen kan worden verlaagd, maar nog steeds hoog zal zijn.

In de organisatie wordt veel ingekocht, waardoor de kans op fraude automatisch hoger is. Daarnaast is ook de impact van frauduleus handelen op het gebied van inkoop en aanbesteding relatief vaak hoog. Dit is ook te zien in frauderisico-analyses van andere gemeenten. De (optimalisatie van) beheersmaatregelen zijn er op gericht de risico’s te verkleinen. Over de afgelopen jaren is wel te zien dat de huidige beheersmaatregelen hebben geleid tot het voorkomen van frauduleus handelen op het gebied van inkoop en aanbesteden. Dit blijkt ook uit de accountantsverslagen van de afgelopen jaren

De frauderisico-analyse zal intern jaarlijks worden geactualiseerd en substantiële frauderisico's worden door middel van de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing in de Planning-en-Controlcyclus met de raad gedeeld.

Bijlagen RIB:

- Frauderisico-analyse 2024

Met vriendelijke groet,

1409579 / 1441718

burgemeester en wethouders van Krimpenerwaard,

de secretaris,	de burgemeester,
J. Hennip	ir. J. Beenakker

gemeente Krimpenerwaard

Frauderisico-analyse 2024

1409579 / 1409601

Inhoudsopgave

Inleiding	2
Theorie	2
Methode	3
Bruto frauderisico’s	4
Netto frauderisico’s	6
Conclusie	8

Inleiding
Binnen de gemeente Krimpenerwaard is veel aandacht voor frauderisico's. Fraude kan nooit volledig worden voorkomen, maar beheersmaatregelen kunnen wel helpen om de kans op fraude zo klein mogelijk te maken en om de gevolgen van eventuele fraude te verkleinen.

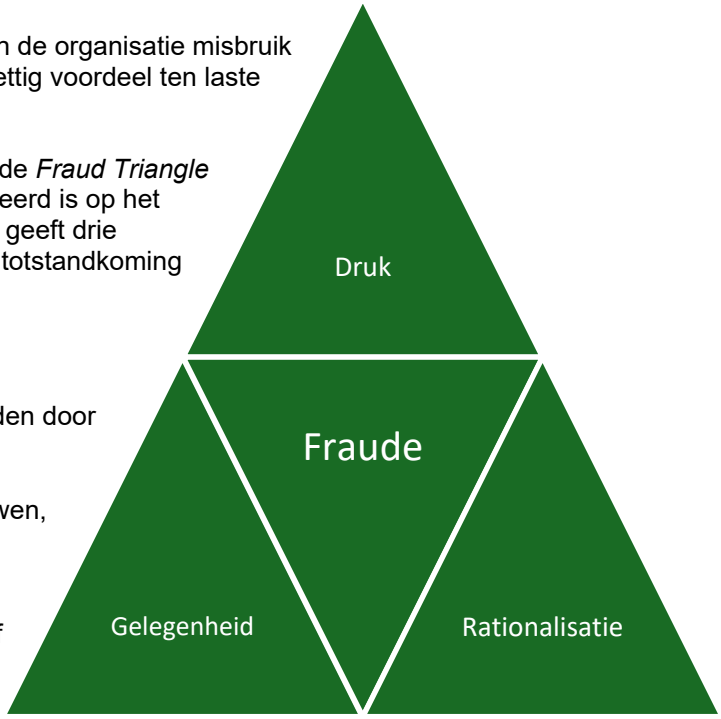
In deze frauderisico-analyse worden zowel de risico's als de genomen beheersmaatregelen van de hele organisatie in beeld gebracht. Hierdoor wordt beter zichtbaar waar meer maatregelen nodig zijn. Met deze analyse wordt ook invulling gegeven aan een aandachtspunt van de accountant die een aanbeveling doet om een integrale frauderisico-analyse op te stellen.

Recent is er veel aandacht voor fraude en andere integriteitsschendingen binnen gemeenten. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat gemeenten meer kwetsbaar zijn voor vormen van fraude dan andere overheidsorganen zoals de provincies en het Rijk.[1] Dit kan worden verklaard door het brede en gevarieerde takenpakket van gemeenten en het meer directe contact van gemeenten met burgers en bedrijven. Op het moment van schrijven is er een nieuwe *audit alert* voor accountants in consultatie die zich specifiek richt op frauderisico's.

Er zijn verschillende verordeningen en regelingen binnen de gemeente die betrekking hebben op (het voorkomen van) frauderisico's, zoals de financiële verordening, de Nota voorkomen misbruik en oneigenlijk gebruik en de budgethoudersregeling. Verder wordt in processen en procesbeschrijvingen een scan op frauderisico's gedaan en worden beheersmaatregelen genomen en beschreven. Ook met betrekking tot bewustwording is er veel aandacht voor dit onderwerp, door het verstrekken van een VOG, het afleggen van de eed of belofte en (verplichte) integriteitstrainingen.

Theorie
Er is sprake van fraude als personen binnen of buiten de organisatie misbruik maken van vertrouwen om een onrechtmatig of onwettig voordeel ten laste van de gemeente te krijgen.

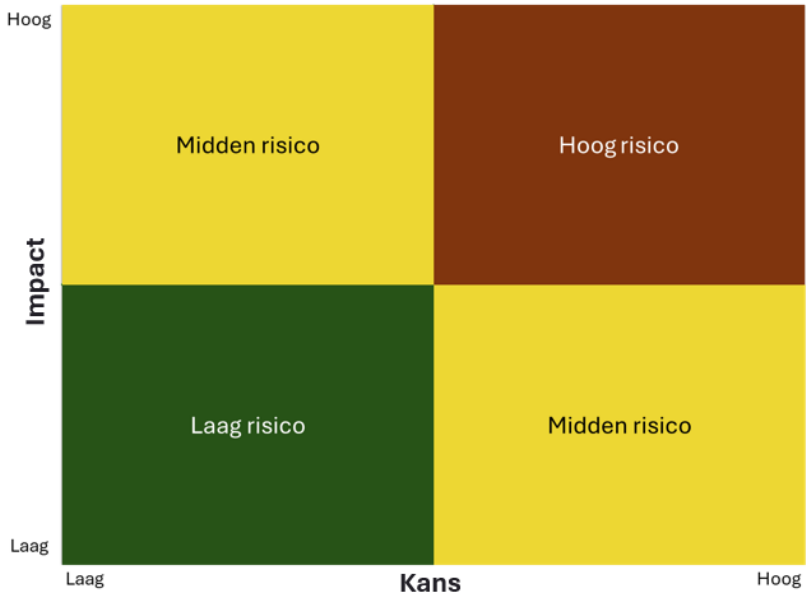
Eén van de meest bekende theorieën over fraude is de *Fraud Triangle* van Donald Cressey uit 1953, die grotendeels gebaseerd is op het werk van Svend Riemer uit 1941. De fraudedriehoek geeft drie elementen weer die een belangrijke rol spelen bij de totstandkoming van fraude.

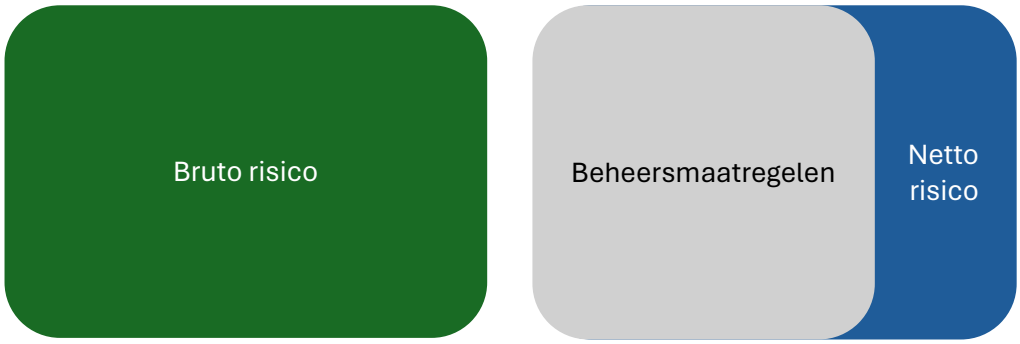

De drie elementen van fraude zijn:
- *Druk*: hierbij kan het bijvoorbeeld gaan om geldproblemen en het onder druk gezet worden door de omgeving.
- *Gelegenheid*: door een gebrek aan beheersmaatregelen, veel onderling vertrouwen, en/of een hoge positie is er geen of weinig toezicht.
- *Rationalisatie*: een fraudeur rechtvaardigt vaak zijn eigen gedrag door het voor zichzelf goed te praten en steeds een stap verder te gaan.

Een risico wordt gevormd door de waarschijnlijkheid waarmee een gebeurtenis plaatsvindt, in combinatie met de impact die een dergelijke gebeurtenis zou hebben. Deze impact kan zowel financieel als niet-financieel zijn.

[1] https://www.rtl.nl/nieuws/onderzoek/artikel/5412783/ruim-900-gemeenteambtenaren-op-vingers-getikt-wegens-wangedrag

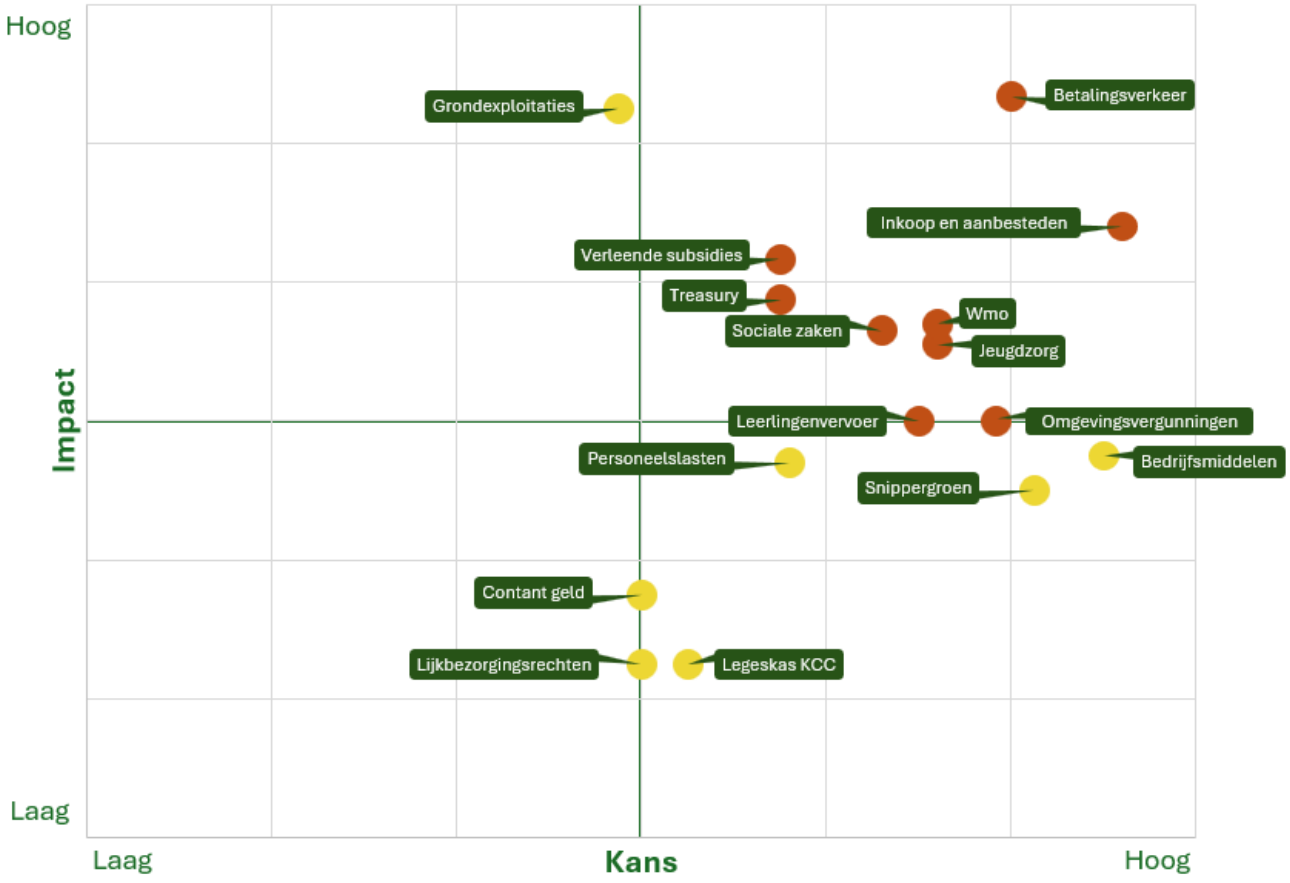

Door beheersmaatregelen wordt het bruto risico verkleind. Het risico dat overblijft na het toepassen van deze maatregelen wordt het netto risico genoemd.

Methode
Om tot een analyse te komen zijn eerst alle mogelijke frauderisico's geïnventariseerd. Vervolgens hebben verschillende medewerkers een inschatting gemaakt van de bruto kans en impact van deze fraude, op een schaal van 1 (zeer laag) tot 10 (zeer hoog). Hiervan zijn de gemiddelde scores in de analyse opgenomen. Daarna zijn alle beheersmaatregelen in kaart gebracht, om vervolgens tot een inschatting van de netto kans en impact te komen.

Ook risico's met betrekking tot informatietechnologie (IT), zoals hacken en *ransomware* kunnen gezien worden als een vorm van fraude, waarbij er een grote impact kan zijn. Dergelijke risico's vallen echter buiten deze analyse, omdat deze van een andere aard zijn en omdat hier binnen de organisatie al andere analyses voor worden uitgevoerd, gekoppeld aan de BIO en de te implementeren NIS2. Fraude door zogeheten *superusers* maakt wel onderdeel uit van deze analyse. Dit zijn medewerkers die vanwege hun functie veel rechten binnen bepaalde applicaties hebben. Dit risico wordt in de analyse niet als apart proces benoemd, maar dit kan worden gezien als risico binnen (bijna) alle processen. Het risico wordt beheerst door het aantal superusers zo klein mogelijk te houden en door daar waar dit redelijkerwijs mogelijk en gewenst is, het vier-ogenprincipe toe te passen.

Bruto frauderisico's
De onderstaande grafiek geeft een beeld van de frauderisico's zonder de toepassing van beheersmaatregelen. De horizontale as geeft de bruto kans op fraude van laag naar hoog weer. In de verticale as is de impact van deze fraude te zien. Bij processen in het vak rechtsboven is zowel de kans op fraude als de impact van deze fraude hoog, en bij die processen wordt het bruto risico dus als hoog beschouwd.

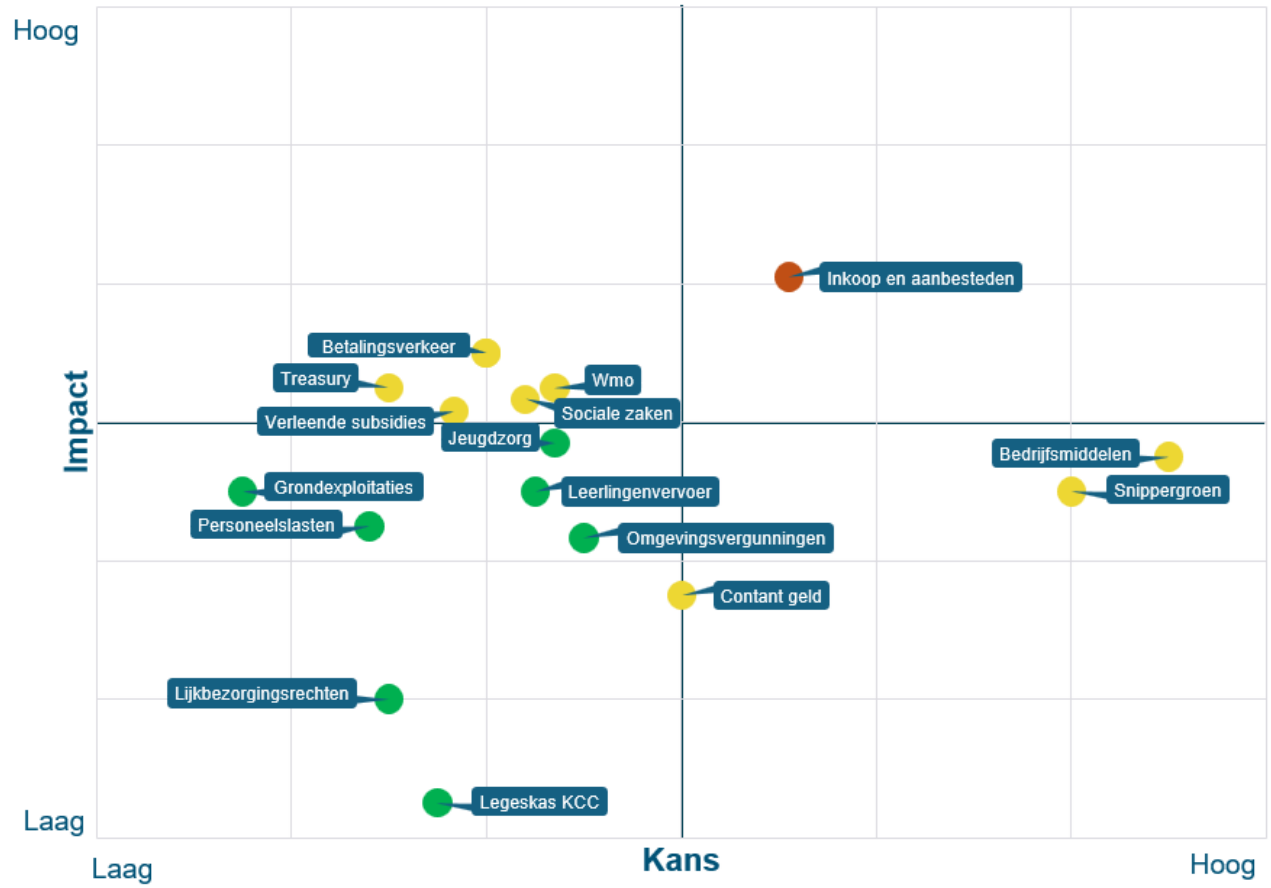

Hierbij valt op dat het risico op fraude in veel gevallen hoog zou zijn als er geen beheersmaatregelen zouden worden genomen. Dit geldt met name voor betalingsverkeer, inkoop en aanbesteden, treasury en het Sociaal Domein.

Proces	Omschrijving frauderisico	Bruto risico
Betalingsverkeer	Betaling aan niet rechthebbende, niet geautoriseerde verwerking, betaling zonder prestatielevering, oplichting, dubbele betaling	Hoog
Inkoop en aanbesteden	Inkoop of aanbesteden zonder mandaat, bewust onjuist bepalen opdrachtwaarde of bewust afwijken van het inkoopbeleid en aanbestedingsregels, ´Lekken´ van informatie rondom inschrijvingen	Hoog
Verleende subsidies	Niet naleven voorwaarden, te veel toekennen, onjuiste vaststelling subsidiabele kosten	Hoog

Treasury	Onvolledigheid of onjuiste berekening van de (rente) opbrengsten	Hoog
Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo)	Voorzieningen onterecht verleend, onbevoegd verleend, geen of verkeerde prestatielevering	Hoog
Sociale Zaken	Onterechte verstrekking, onjuiste hoogte uitkering, geen rekening gehouden met gewijzigde omstandigheden, geen terugvordering, afwijkende betalingen	Hoog
Jeugdzorg	Voorzieningen onterecht verleend, onbevoegd verleend, geen of verkeerde prestatielevering	Hoog
Leerlingenvervoer	Onterechte toekenning, te lage eigen bijdrage	Hoog
Omgevingsvergunningen	Onjuiste bouwsom en daardoor onjuiste leges, onterechte verstrekking vergunning, niet factureren van leges	Hoog
Grondexploitaties	Onrechtmatige verkoop van grond, aankoop van grond tegen te hoge kosten	Midden
(Overtollige) bedrijfsmiddelen	Onterechte toe-eigening	Midden
Snippergroen	Onterechte toe-eigening van grond, onjuiste tarieven bij verkoop	Midden
Personeelslasten	Onjuiste of onterechte betaling van salaris en declaraties, onjuiste inhouding belastingen of premies	Midden
Contante geldstromen	Niet of niet volledig afdragen, diefstal	Midden
Legeskas klantcontactcentrum (KCC)	Toepassing onjuiste tarieven, onvolledige opbrengsten, diefstal	Midden
Lijkbezorgingsrechten	Onjuiste tarieven hanteren, jaarlijks onderhoud niet in rekening brengen	Midden

Netto frauderisico's
Doordat de gemeente beheersmaatregelen tegen fraude neemt, worden frauderisico's verkleind. De onderstaande grafiek toont de inschatting van de risico's na het toepassen van deze maatregelen.

Hierbij is te zien dat de genomen beheersmaatregelen de frauderisico's aanzienlijk verkleinen. Alleen bij inkoop en aanbesteden wordt het netto risico nog als hoog beschouwd. Hieronder is een overzicht van de beheersmaatregelen per proces opgenomen:

Proces	Bruto risico	Beheersmaatregelen	Netto risico
Betalingsverkeer	Hoog	Bewijs prestatielevering, vanaf € 25.000,- tweede accordering, functiescheiding, telefonische navraag bij wijzigen rekeningnummer, controle Kamer van Koophandel, vier-ogen principe	Midden
Inkoop en aanbesteden	Hoog	Inkoop- en aanbestedingsbeleid, procesbeschrijvingen, budgethoudersregeling, drempelbedragen, checks in zaaksysteem, bewaking door teammanager en financieel consulent	Hoog

Verleende subsidies	Hoog	Vier-ogenprincipe, interne controle, besluitvorming via college of raad	Midden
Treasury	Hoog	Steekproefsgewijze controle, jaarlijkse controle door aansluiting op fianciële administratie	Midden
Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo)	Hoog	Collegiale toetsing op elk besluit, interne controle, cliëntervaringsonderzoeken	Midden
Sociale Zaken	Hoog	Collegiale toetsing bij nieuwe medewerkers, interne controle, jaarlijkse aansluiting debiteurenadministratie	Midden
Jeugdzorg	Hoog	Collegiale toetsing op elk besluit, interne controle, cliëntervaringsonderzoeken	Laag
Leerlingenvervoer	Hoog	Periodieke interne controle	Laag
Omgevingsvergunningen	Hoog	Vanaf € 50.000,- toets op bouwsom door collega, controle op volledigheid werkzaamheden in aanslag, jaarlijkse aansluiting vakapplicatie op financiële administratie	Laag
Grondexploitaties	Midden	Laten opstellen en beoordelen van taxatierapporten, functiescheiding en mandatering	Laag
(Overtollige) bedrijfsmiddelen	Midden	Beheersmaatregelen zijn beperkt	Midden
Snippergroen	Midden	Beheersmaatregelen zijn in ontwikkeling	Midden
Personeelslasten	Midden	Vier-ogenprincipe, autorisatie en controle door teammanagers	Laag
Contante geldstromen	Midden	Controle aansluiting contant geld op saldo in administratie	Midden
Legeskas klantcontactcentrum (KCC)	Midden	Functiescheiding bij invoer tarieven, beperking vrije keuze, controle door aansluiting contant geld op saldo in administratie	Laag
Lijkbezorgingsrechten	Midden	Steekproefsgewijze controle op gehanteerde tarieven	Laag

Conclusie
Uit de analyse blijkt dat de gemeente belangrijke beheersmaatregelen neemt en hiermee de risico's met betrekking tot fraude aanzienlijk verkleint.

De risico's met betrekking tot inkopen en aanbesteden worden na beheersmaatregelen nog als hoog, maar wel lager dan zonder beheersmaatregelen, ingeschat. Binnen de organisatie wordt gewerkt aan het optimaliseren van de beheersmaatregelen. Dit wordt gedaan in afstemming met de accountant. Met betrekking tot druk vanuit interne en externe factoren is hier recent al meer aandacht voor, bijvoorbeeld in workshops over integriteit. Deze analyse kan de bewustwording op dit gebied nog verder vergroten.

Verder ligt het beperken van gelegenheid tot fraude bij inkoop en aanbesteden het meest voor de hand. Concreet wordt er momenteel gewerkt aan:

- Het optimaliseren van het zaakgericht werken en het nog verder inbouwen van inkoopformats en voorwaarden binnen het zaaksysteem.
- Het intensiveren van controles achteraf (*spendanalyse*) en de uitkomsten inzetten om risico's vooraf beter in te schatten.
- Het invoeren van een verplichtingenadministratie.

Hierbij moet wel gezocht worden naar maatregelen die een werkbare situatie niet teveel in de weg staan. Er is dus ook sprake van een zekere mate van risicobereidheid. De verwachting is dat het risico op fraude bij inkoop en aanbesteding door deze maatregelen kan worden verlaagd, maar nog steeds hoog zal zijn.

In de organisatie wordt veel ingekocht, waardoor de kans op fraude automatisch hoger is. Daarnaast is ook de impact van frauduleus handelen op het gebied van inkoop en aanbesteding relatief vaak hoog. De (optimalisatie van) beheersmaatregelen zijn er dus op gericht deze risico's te verkleinen. Over de afgelopen jaren is wel te zien dat de huidige beheersmaatregelen hebben geleid tot het voorkomen van frauduleus handelen op het gebied van inkoop en aanbesteden. Dit blijkt ook uit de accountantsverslagen van de afgelopen jaren.

Het beheersen van frauderisico's was en blijft een aandachtspunt binnen de organisatie. Deze analyse wordt intern periodiek geactualiseerd en waar nodig uitgebreid. Hierbij worden ook aanbevelingen van de accountant meegenomen. Substantiële frauderisico's zullen daarnaast in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing in de Planning-en-Controlcyclus worden opgenomen.

